

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

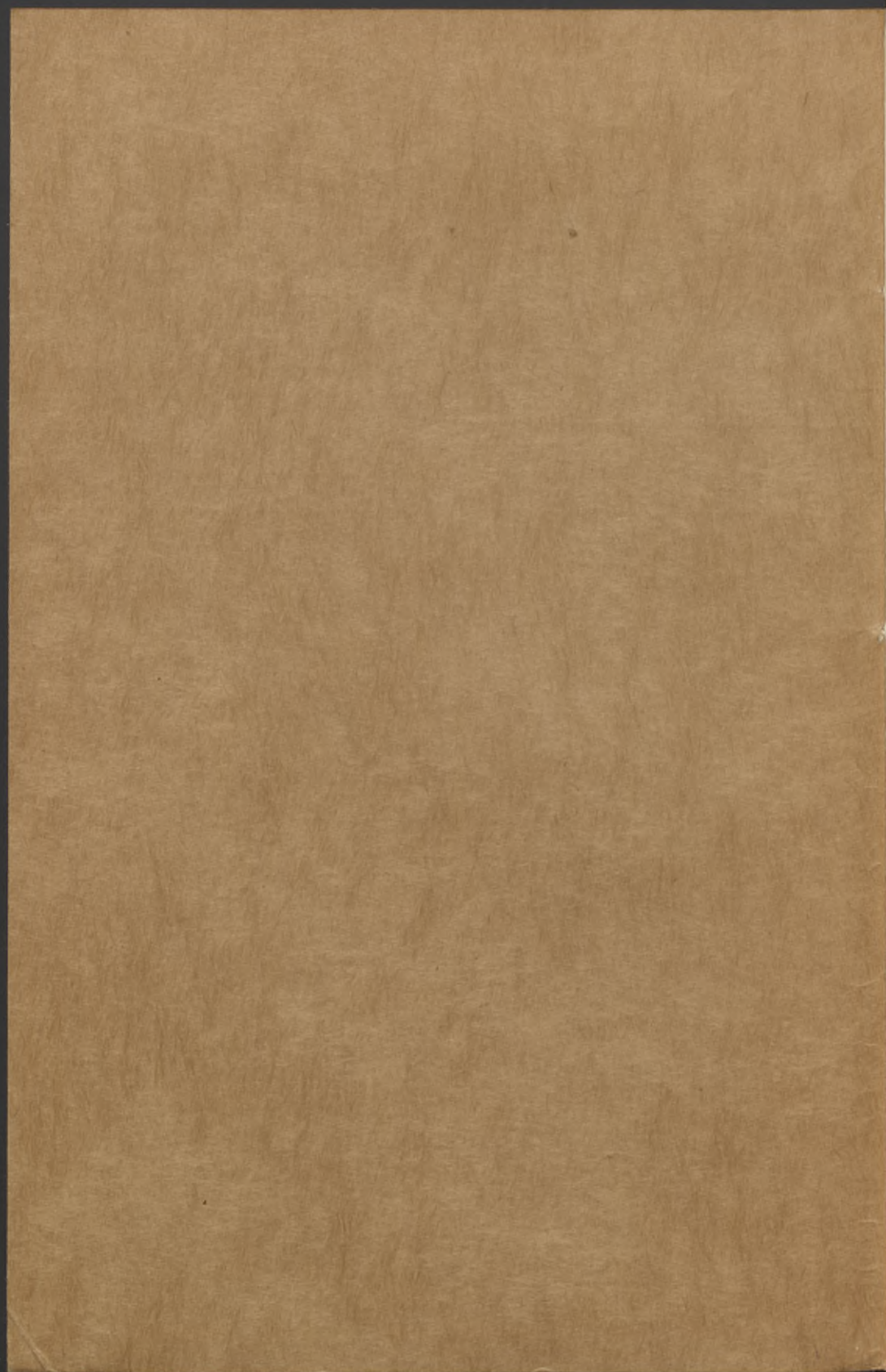
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

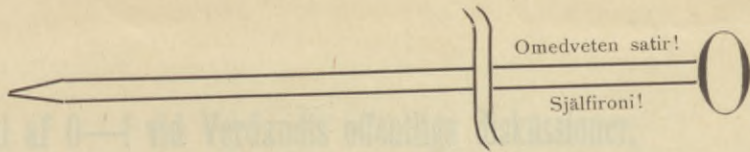
(M) Pedagog.
Instit.
Univ.

Opfoandahl 8

Tal vid Verdandi-diskussionerna i
Lippsala 1900

(Pm) 1897-
L.
vmd.

TAL

VID

VERDANDI-DISKUSSIONERNA

I UPSALA (1889—1899)

AF

O—I

[= Eric Omandahl]
UPPTECKNADE EFTER ORIGINALKONCEPTEN JÄMTE REFLEKTIONER

AF

HONOM SJÄLF

UPSALA.
FÖRFATTARENS FÖRLAG.

Pris: 25 öre.

FÖRORD.

I Upsala lefver O—l och har sin varelse. I Upsala lefva äfven tidningar och hafva sina varelser.

Ju större tal O—l hållit, ju mindre hafva tidningarnas referat öfver hans tal varit.

För att därför på ett sannt om ock kort sätt — ja, koncentreradt, för att, med afseende på det dyra trycket, ej behöfva beskatta andra så kännbart — referera folkets ton vid slutet af det 19:de seklet — O—l är ju känd för att föra talan för det sanna folket, som ej annat än mellan fyra ögon säga hvad de tänka — samt för att tillmötesgå mångas uttalanden om önskvärdheten af påminnelser, har jag, ehuru med motvilja, beslutit mig för denna publikation, som hufvudsakligen är motiverad af O—ls kraf på rättvisa, samt tillmötesgående, och ingalunda ett begär att locka af andra det pris, som är satt på publikationen.

Hvarför jag mer än andra handtverkare förts in på detta område förstår jag ej och ber vördsamt om ursäkt därför — i dubbla bemärkelsen.

Utgifvaren.

Tal af O—l vid Verdandis offentliga diskussioner.

I maj 1889 om yttrande- och tryckfriheten.

Sedan inledaren slutat, uppstod en pinsam paus, hvar- under ordföranden flere gånger vädjade till de närvarandes talträngdhet.

Lite hvar väntade, att de konservativa skulle bemöta den liberale inledaren. När så ej skedde uppsteg doktor Nyström och uttalade på ett satiriskt sätt sin förvåning öfver att ingen ur det konservativa lägret *nu* ville eller kunde, ansikte mot ansikte med de liberale, uttala sig, när de annars bruka vara så påpassliga att bemöta de liberala påståendena. Men N. sade äfven, att de liberale hade arbetarnes sympatier för sina åsikter.

Detta N:s uppträdande uppkallade O—l, som sade: "När doktor Nyström säger sig hafva svenska arbetaren på sin sida påstår jag, att detta är en medveten eller omedveten lögn. Svenska arbetaren vill ej gå till nattvarden vid sidan af N. Och att löst folk, lata vid nationelt arbete, resa till Stockholm, kurtiseras af N. för att sedan i sin tur kurtisera honom, så att, då de återvända till hemorten, deras gamla kamrater riktigt skämmas för dem, ej kan räknas med i den höga betydelsen af svenska arbetare.

Jag tackar stadens representativa män för det de ej infunnit sig här på mötet, men de borde förhindrat dess hållande om de älskat sina barn rätt."

Där stod då O—l som en lefvande bild af den tidens åsikter bland bönder och handverkare, åsikter, som de i sitt hjärta hyste, men sällan, ja aldrig offentligen uttalade.

Senare har O—l känt ett behof att meddela N. att O—l visserligen ej kan helt ogilla de meningar N. sade, men att han högeligen beklagar, att det just skulle bli N. som ödet sålunda utsåg till syndabock för en välbehöflig nationell andlig risbastu. Det är nämligen sannolikt att ej N. är den innehållslösaste af de moderna liberalerne om ock det endast var *fabriksarbetarens* sympatier som N. kunde åberopa. Och att ställa dessa, som aldrig kunna skaffa sig egen näring, i samband med yttrande- och tryckfrihet kan ej betyda annat än ständigt stigande fordringar hos arbe-

taren på att utfå hela deras produktion, hvilket ovillkorligen för därhän att enskildt kapital tages ifrån storindustrin, då den nödvändiga följdén blir att staten öfvertager storindustrin, som ej i ett drag kan nedläggas. Och som en sådan socialiststat komme att bli sämre än den sämsta stat, kan O—ls inlägg vid omskrifna diskussion ej hafva någon underlägsen rang.

Talet satte genast doktor Nyström i sådan harmonisk stämning att han med en helt annan ton och med behagligaste gemyt förklarade "att han aldrig gick till nattvarden, så att ingen behöfver göra sig några bekymmer om hvilka sidokamrater man där kan få". En gemyt, som sedan stämplade den hela 4 timmar långa diskussionen.

Själft utledsen vid ahörandet af långa anföranden är O—l nöjd med sitt korta anförande, likgiltig om han själf förstår eller inte förstår sina egna tankar, blott den procent af mänskligheten för hvilken han talade förstår, att med "löst folk, lata vid nationelt arbete", menas, att personer, utan det speciella snillet, öfvergifva ett för *svenska klimatet lämpadt jordbruk*, med slöjd, fiske och jakt som binäring, hvilken verksamhet våra förfäder värderat och uppfattat som af Gudi välsignadt. De öfriga 99 proc. af människor förstå ej djupsinniga tankar, om ock utläggningen blefve aldrig så uttömmande.

Att O—l gick på Verdandidiskussionen berodde på att den nästföregående var den sorgligt beryktade "sedlighetsdiskussionen" — hade O—l varit där äfven då, hade nog den harmoniska gemyten sannolikt infunnit sig, så att äfven denna diskussion icke fått någon sorglig beryktelse — hvarför O—l ville med eget sundt förnuft öfvertyga sig om Verdandidiskussionernas verkliga innebörd. Och när man då skiljer på enskilda Verdandister och allmänna Verdandidiskussioner, kommer man till den öfvertygelsen, att Verdandisterna äro ärligt välmenande oförståndelser. Och att O—l och andra ytterligheter komma dit och förvärta saken, förbättrar ej Verdandisternas oförstånd.

Den 21 april 1890 om: "I hvad mån är en utsträckning af den politiska rösträtten i vårt land önskvärd?"

Efter ett inledande föredrag af fil. lic. D. Bergström erhöi O—l ordet:

"Vare sig jag är öfverskådligt stor eller försvinnande liten, gagnade jag mänskligheten bäst genom att tåga, här,

nu. Men jag är människa! Jag har sett all den orättvisa som ni tror er kunna undanrödja genom allmän rösträtt. Och jag har varit till dem, som stälts att häfda folkets rätt, med begäran att de också skulle göra det. De ha ej kunnat svara hvarken ja eller nej på min begäran. Hvad under då att jag i en nästan half förtviflan kommer hit, utan att veta hvad jag egentligen skall här att göra.

Jag vill likna allmän rösträtt vid en maskinist och det sociala tillståndet vid en maskin. Maskinen är i olag, och när maskinisten kommer peka de som makten hafva på *en* kugg, men maskinisten finner hela maskinen felaktig. De som makten hafva peka fortfarande på den där enda kuggen. De vilja ej höra talas om någon annan reparation än hvad som angår denne enda kugg. Vi vilja ej göra de uppoffringar som behöfvas för att få maskinen att gå så bra att vi sedan kunde förtjäna dubbelt.

Jag vill likna allmän rösträtt vid en operationsknif, en prima, blank och fin. En god doktor lägger den varsamt undan och önskar att den aldrig må behöfva begagnas. Endast i yttersta nödfall tager han fram den och då frågar han ej någon, bryr sig ej om protest, han begagnar den helt enkelt. Och sedan operationen är gjord lägger han den undan lika blank och fin som förr.

Den gode doktorn är den sällsynta statschefen som *kan* göra något för folket, och operationsknifven är den ofördärfvade delen af folket i nationen. Att den efter operationen lägges undan lika blank och fin som förr, betyder, att ingen skada skett och efter operation = antingen i godo eller med våld genomförda reformer i sådant som med afseende på tidsandan *kan* genomföras, och efter operationen intet käbbel = där alla vilja hafva sin mening fram, förekommer.

Jag vill likna allmän rösträtt vid snillets kompetensbetyg. Snillet är allas gemensamma blomma, men millioner människor få ej lukta på dess sköna doft.

Vi sända det 7-åriga barnet med ifver till skolan för att vid dess 15:e år med lika stor ifver taga det därifrån utan att sedan gifva ynglingen och mannen hvarken rättighet eller skyldighet att bevista någon skola, allt under det andra "klasser" slita på skolbänkarne — utan att göra något annat — till sina 30—35 år för att endast blifva riktigt tomt munviga! Eller som Saphir säger: "Talangerna studera i 30 år för att sedan kunna ingenting, men snillet studerar intet och kan *genast* så mycket som behöfves".

Och så tro vi att på detta sätt genom boklig bildning kunna skapa mogenhet för allmän rösträtt. Vi skicka barn till skolan för att läsa klassiker, filosofer — klassiker och moderna filosofer äro ju ej det samma — geografier, naturläror och allmän historia, för att af barnet skall blifva en duglig medborgare. Men hvad inträffar? Jo, så väl de, som fått sluta skolan vid 15 år för att sedan visserligen hafva läsförmåga och böcker men ingen möjlighet till skola, som ock de, som gå och plugga i skolan till sina 30—35 år, mista all aktning för så väl klassiker, filosofer, naturlära som historia. Se där till exempel en 30-åring, som aldrig förr sett en katekes, men då får se den. Han tittar i den och finner sig tilltalad af de vackra sanningar, som där stå tecknade. Då däremot den, som ifrån barndomen pluggat med katekesen utan att i ringaste mån beakta dess sanningar, vid 30 års ålder och vid ett oförmodadt återseende af katekesen ej bevärdigar densamma någon uppmärksamhet, menandes: "den där känner jag tillräckligt till". Nej, skall boklig bildning hafva någon betydelse för mogenhet till allmän rösträtt, så må det ske sålunda: Alla barn skola lika och i samskolor lära sig läsa och skriva samt litet smått räkna. Ynglingen räkna, teckna och slöjda. Mannen läsa klassiker och filosofer. Allt med det praktiska lifvets skola som hufvudsak! — Så långt det långa talet.

Logiskt med detta tal påstår jag med bestämdhet, att ett sådant skolsystem, där man småsint tager den stora mängden af barn från skolan medan man samtidigt låter de öfriga jämnåriga att fortsätta densamma ej för till högsint mogenhet för rösträtt, utan till motsatsen, nämligen hat och lidelsefullt begär efter rösträtt. "Småsint" säger jag i den meningen att barnen ju sändas till skolan i den förutsättningen att de där skola inhämta boklig bildning som medel för borgerlig kompetens. Och under denna förutsättning blir det småsinnigt att taga en del därifrån och låta en annan del vara kvar i densamma.

Nu hör jag någon tänka: Den, som har råd därtill, låter sina barn fortsätta skolan. Hvem är det som har råd?

A., B., C. och D. arbeta åt F., som ej arbetar något, utan lefver på de förras arbete. Ja, de förra arbeta så produktivt åt F., att han ej ens själf behöfver vara räkningsförare öfver sina arbetares produktioner, utan han kan på deras produktions afkastning hålla en fogde öfver dem. Nå väl, F. har råd att sända sina barn till skolan, men arbetarne ha ej råd därtill!

Nu hör jag någon tänka: Därigenom komma dock några i åtnjutande af klassisk bildning, men om den jord, hvar på dessa 5 familjer lefva, fördelades lika mellan dem och hvar och en finge arbeta åt sig själfva med tillhjälp af de arbetskrafter, som inom en naturlig familj kan förefinnas, innefattande tjänstebyte mellan ungdomen sålunda, att söner af två familjer bytte plats med hvarandra för att inhämta mångsidighet i seder och arbetsmetoder, finge ingen af dessa familjer råd att sända sina barn till högskolan. Hvem kan säga att detta absolut skulle inträffa om samtidigt ett tryckande embetsmannavälde neutraliserades, om *alla* barn, i skolpalats på lämpliga platser och afstånd och gemensamhetsskolor i ordets sanna betydelse, fingo, efter medvetandet att hvarje dag hafva gjort något nyttigt, precis samma skolundervisning, då naturligtvis de olika speciella snillenas knoppning lättast upptäcktes och komme till full blom, spridande sina välsignade verkningar inom alla områden. Då kunde allmogemannen fortare än vi ana vara, med sundaste förnuft utrustad, lämplig och kunnig att förvalta hvilket embete som helst. Då fingo människorna ej tid med att grubbla sin hjärna med hur allmänna rösträttskrafvet skulle lösas, när hvar och en i tur och ordning fick taga på sig dräkten och hjälmprydda hatten och med embetsmannasvärdet vid sidan sjunga:

“O, vetenskapsmän, o, haf tack för allt stort, Som framdragits ur dolda grifter. O, vetenskapsmän, o, haf tack för I gjort Att alla förstå edra skrifter. Men älsken ert rike och söken ej få Bli målsmän för folket, som I ej förstå!”

Därigenom fingo vi också säkerligen bort allt missförstånd mellan folket och dess ledare och bort den misstro, som nu råder mellan folket och deras tjänare — embetsmännen.

Seden att arbetsfolket till handhavande af deras allmänna gemensamma angelägenheter måste hafva personer, som ej tillhör deras egna led och lefnadssätt — som ju den akademiske borgaren är — för min tanke till bilden om de lappska renhjorden, som vaktas af hundar, d. v. s. af varelsor, som ej tillhör renklassen, jämförd med de vilda renhjorden som ledas af de klokaste varelserna ur deras egen stam. De förra, som i lugna stunder hållas af sina väktare sammanpackade på ett för renhjorden besvärande

sätt, bryta vid fara, som vanligen är för sent upptäckt, sönder vaktarekedjan och blifva i villervallan skingrade och ett rof för vargen — alldeles som våra arbetare varit ett rof för tvångskattätande embetsmän, och nu synas blifva ett rof för socialisterna, som redan visat sig ha förmåga att suga sina offer lika obarmhärtigt som vargarne suga *sina* offer. — Då däremot de vilda renhjordarne obekymrade skaffa sig sin näring och vid minsta fara, i tid upptäckt af de äldsta och erfarnaste bland dem, veta att skydda sig så att vargen har ganska svårt att träffa något offer bland dem.

Ett annat slående bevis på den förslappelse i logik och karaktär som ett ifrån folket afsöndrat embetsmannasystem alstrar, är t. ex. den ställning folket intar till den offentliga polisbevakningen i våra städer: Personer komma i slagsmål, folket samlar sig i stora hopar omkring de stridande, men ingen gör något för friden utan endast ropa: Hvar är polisen? När polisen kommer göra de stridande gemensam sak för att neutralisera, ja, anfälla polisen, och äfven då står folkhopan overksam utan att hjälpa polisen, som de ju önskat skulle komma för att reda situationen. Hvad är det för karaktär att vänta tills det nu för deras stånd främmande skulle komma? Hvarför grepo de ej själfva, som hederliga svenske män in för att göra frid? Det beror ej endast på bristande hederskänsla och logik, utan äfven på ett felaktigt embetsmannareglemente, så tillkrånglat att vanliga människor knappast vet när man utan ansvar kan ingripa. Därför hade det varit bättre, om en stor mängd af de anseddaste i den samlade folkhopan hade haft embetsmannens fullmaktsorder i sin ficka, svärdet vid sin sida och hjälmprydda hatten — en styrmans symbol — och därigenom vid risk af ansvar för uraktlåten plikt, lugnat de stridande eller tagit dem i förvar.

Genom en af samhället sålunda lämnad embetsmannas fullmakt åt alla godkända människor ur alla åldrar, väckte man hederskänslans gudaton i hvarje bröst, och de ilskne riskerade att träffa en med embetsmannaskydd försedd ordningsman i hvarje person. Och alla poliskonstaplar, som då ej finge något annat att göra, kunde då reformatoriskt göra becksömskor med näfverbottnar, hvilka präktiga skodon äro lika billiga och hälsosamma för fötterna som en sund allmän ordning är hälsosam och billig för samhället. Och intet tvifvel förefinnes att icke våra ordentligaste bönder och handtverkare kunna afgöra ekonomiska tvistemål lika

rättsskönt som vare sig en 60- eller 30-årig juris licentiat. Det ligger lifselexir uti att *vanliga människor* kunna hoppas blifva något i samhället — annat än arbetsmaskiner. Och om t. ex. ett brott blir begånget i en landtlig by, hvad vore då naturligare än att byns egna män på bar gärning toge hand om förhöret och förvaringen af brottslingen, i stället för att, som nu sker, sätta brunte för skäsen och fara flera mil till närmaste stad för att uppsöka länsman och domare, som måhända träffas vid vilda orgier under spritens inverkan; byamännen må väl bättre än desse veta hvar det rättsliga ligger angående brottslingens behandling.

Om sålunda ingen komme och uppsökte länsman och domare, som ligga i städerna och flotta sig på allmogens bekostnad, skulle det snart blifva trist äfven för dem, så äfven *de* fingo ta till reträtt att göra becksömskor med näfverbottnar.

“Då städer försvinna! I stället man bygger på landet: Palats i hvar by med skolor uti För mognande män att lära! Allt moget då lärare blifver. Då farmor och mormor kan se Hur barnen kan läsa sitt a b c d. Och gråhårsmän veta Hur ungfår skall grekiska lexikan leta! Grilljannar förstå Hur dansen skall gå. Och Vetenskapsakademien När O—l skall väljas in.”

Den 15 november 1890, om “Normalarbetsdagsfrågan”.

“Jag satt där hemma, så säker på min sak, och satte upp på papper de inlägg jag tänkte göra angående edert förehafvande. Men när jag fick höra inledarens valda ord och se hans fina later blef jag villrådig och trodde att han stod närmare Gud än hvad jag gjorde. Men så antecknade jag: Falska satser, och sedan: *Grufligt* falska satser.

Hvad? Bli felen mildrade när de äro gömda i fina ord och later?

Jag vill likna edert förehafvande vid ett barn, som med en slöd knif tror sig kunna göra en häst. Hvad skall jag säga? Var det dåliga föräldrar = samhällsledare, myndighet — som ej gaf barnet en hvass knif — verktyger och undervisning. Eller var det goda, som voro rädda för att barnet skulle göra sig illa — om rationel uppmuntran lämnades dem?

Man skall hafva ideal för sitt förehafvande. Har ni idealet eller söker ni det?

Kan man *söka* ett ideal: skall icke idealet vara gifvet ifrån Herren? Se här idealet för ett godt näringslif: Hos en god husbonde och skicklig mästare är det arbetet som bestämmer arbetstiden. Och ve den obehörige som lägger sig i dessa angelägenheter, ty arbetaren hos en sådan husbonde tror och vet, att han vid mogenhet kan komma till den värdighet, som hans husbonde har, vet att han får sann bildning i sitt bröst, böcker i sitt bibliotek, därför sätter en sådan arbetare af egna egoistiska skäl sig upp emot all främmande inblandelse i hans förhållande till sin husbonde och arbetstiden. Skall ni reformera näringslifvet — hvilket ni ju afser med närvarande diskussionen — måste ni söka närma er idealet, det ideal som alla nationer söka för sitt näringslif, och ej de socialistiska lärorna, som vi ju nästan allmänt inse äro de minst hållbara bland alla statsläror. Ohållbara därför, att af det sunda näringslifvet, hvilket är det sanna lifselexiret, där genom reglementen och regleringar slutligen ej kvarstår annat än den allt uppslukande egoismen, där *du* är intet och *jag* är allt. En arbetares tro på, och visshet om, att han *kan* komma till den värdighet som hans husbonde har, är den trollformel som gör, att en sådan arbetare själf ej tål någon främmande inblandning i hans förhållande till sin husbonde. Under allt detta har han för sitt arbete endast sitt naturliga underhåll, som skall vara precis lika med det som husbonden består sig själf = husbondens och vid sidan af honom. Men när den ordentlige ynglingen kommit till mogen ålder, förvärfvat sig goda betyg och fått trohetslöfte från en ordentlig jungfru då har *mannen* rätt att i samhället fordra en plats som verklig husbonde och mästare. Och den näring, som säkrast kan frigöra sig från all sjuklig konkurrens är det af Gud välsignade jordbruket. Se där det allt ifrån kulturens början funna idealet för ett sundt näringslif. Men i ett onaturligt näringslif, där konkurrensen uppdrifvits till storindustri, där arbetaren utan förhoppning om att kunna nå husbondevärdigheten ser sig i hela sin lefnad komma att uppbära det småaktiga beroendets roll, där arbetaren ej har en aning om hur hans husbonde ser ut emedan hans hela omgifning består af "högre eller lägre" drängar, där arbetaren ej har något husbondeexempel hvarken från arbetslaget eller samhällsledarne. Där är arbetarens tanke på normal-arbetsdag helt naturligt. Naturligt, att sedan man fått 8 timmars arbetsdag snart därefter begära 7 timmars arbetsdag så länge det fins personer som arbeta endast 6 timmar.

Sex timmars arbetsdag så länge det fins personer som arbeta endast 5, och så vidare, ända till dess vämjelsen och lifsledan blir så stor att lifseléxiret kan räddas endast genom revolution.

Men lefver man lika bra af de konserver i glas eller bleck, som finnas att köpa i våra handelsbodas och som har storindustriens hufvudvillkor, som våra fäder ha lefvat af potatis, bröd och såfvel som det svenska jordbruket lämnar. Ja, då vill jag se den, som kan ordna storindustrien så, att den ej äter upp sig själf och lämnar revolution som afföringsmedel.

När folken kommit till klarhet i de brytningar, som nu pågå och svenska män skall se sig om efter exempel. Då är den man som vid ett glas punsch sitter hemma med sin vänkrets ett bättre exempel än jag som okallad står här och orerar.“

Det var egentligen ej något elakt betyg O—l gaf när han liknade mötesinbjudarne vid barn som trodde sig kunna göra mera än hvad till och med erfarne män anse sig kunna. Och ej kan man klandra ärligt sträfvande ynglingar, som fått en liten inblick i de närvarande sociala oegentligheterna, att de inbjuda till diskussion i “dagens viktiga frågor“. Det hade ju kunnat hända att någon, uppmuntrad af den frimodighet som utmärkt Verdandiskussionerna, kommit med något heroiskt inlägg.

Och att O—l, som i dessa tider, började sitt anförande med en undran hvem som stod närmast Gud, han eller Wicksell; samt liknade mötet vid ett barn, som med en slöd knif trodde sig kunna göra en häst, ej blef så öfverraskad af att detta framkallade slyngelflinet, kunna vi godt förstå. Lyckligtvis för O—l lämnade flinet plats för en harmonisk gemyt som sedan bibehöll sig under hela den 4 timmar långa diskussionen.

Den 31 oktober 1891 om “Statskyrkans och prästernas förhållande till vårt lands kultur“.

Efter kand. Sernanders inledande föredrag erhöles ordet af O—l:

“Jag öfver fakulteterna de fyra Ju förr ren strängt har min lyra Och sjungit så min enkla sång, Satir så dråplig, dock ej lång. Och när jag till teologien kom, Jag tyckte nästan likasom: Där låg det skända äpplet lömskt förborgadt.

Då tänkte jag att lämna rum För huset, bygd på kristen grund. Ett hus, där mänskan efter dagens kif Får frossa ut i andligt lif. Ett hus, där sådant bannlyst är, Som falska läror föda plär. Ett hus där socialims och anarkims Omöjligen sin hand kan lyfta. Och kom jag till den sanning fram, Att ord förutan handling är en skam. Att satsen nu utsliten är: 'Gör icke som jag gör, men som jag lär'.

Och namnet, vill ni detta se? Jo, religionshandhavande. Men hur kan såd'na djärfva tankar jag nu få? Jo, i historien lär stå Att män, som svettas dagen fram, Kan föra mången latmask uppå skam I tankars storhet, skönhet och behag, I klart begrepp om rätt och lag, Och att 'förläst magister' äro män Som universiteten skapar (föder) än.

Tro därför ej jag något illa sagt. Förklenelse ej på högskola lagt. Ty vet, om universiteten icke voro monopol, Så skulle mången landtlig tanke stråla som en sol. Ja, mången blomma, som *nu* kväfs i smuts, *Då* skulle dofta, sprida ljus och lust. Jag menar att om sed och anda det tilläte, Så skull' vi redan nu i denna dagen Framtrolla män, som kunde läsa lagen, Så folket uti stora hopar stod och gräte. Hur mycket bättre skulle det då blifva, ja, Om folket finge uti borgarskolor klifva, ja. Och så vid mogen ålder blicka in I universitetens djufva sinn.*) Se skatterna, som i högskolan gömmas, Och vara med där rätten dömes.

Af detta sagda kunna ni förstå, Att utan stor reform i fakulteterna de fyra En akademisk borgare ej kan gå Och ge sin dom i ditt ell' datt, Folkrörelse af något slag ej styra. Ej se huru med präster och kultur kan vara fatt. Vår dom ej sträng dock vara får, Betänk de mellan bark och trädet står. Om de gör intet klandras de därför, Och gör de något vinnes ej gehör.

En vanlig människa dock tycka kan: Kultur, som jämnlighets och frihetsfanan fann, Ej längre bära bör på sådant ok, Hvars innebörd i sekler visat rakt på tok. Vål är det sannt att kristendomen Visst under tiden framåt gått, Men detta har ju skett med brottning, man tagit där man borde fått.

*) Här uppmanades O—l att hålla sig till saken, hvarpå O—l svarade:

"Förvisso jag det gör. Må ni blott vänta till ni se hvart jag er för."

Så ock jag har uti mitt sinn Satir mot fabrikör'n,
Som uppå stadens gator går så dryg och stinn. Betänk
då jordens odlare, Som tunn och mager är, Och dragas får
med mödor Tills det i grafven bär.

(Men för att rättvis vara nu, Vi måste dock betänka
ju; Handverksgesällen jämt får föra Enformigt lif i mörka
rum; Då jordens odlare får göra Omvexlingar i skön natur'n.)

Hvad mig beträffar har jag kämpat många dust, Men
nu min nerv är mättad, matt min lust. Matt till härnäst.
O, fröjdas nu polis och präst. Låt andra gripa in som
bättre reda har. Vår sympati de ha, hur än dem far.

Drag in din skuldra kvinna där, Ty jag ej orden skräda
plär, Och frågan kan nu komma fram Om sillen uti lake
sam. När du gick hemifrån så äj, Din man på krogen
tröstar säj!

Blif ej förskräckt, ty jag på annat ställe har En sång
för jungfrun skön och klar. Och jungfrunamnet det kan
hvarje kvinna bära, Som sina plikter gör och mannen håller
uti ära.“

Stor och långvarig munterhet rådde i salen medan
O—l närmade sig ordförandebordet och uppvecklade det
papper, hvarpå verserna voro skrifna. En del bland de
församlade uppmanade O—l att beträda talarestolen, en
annan sökte genom att draga honom i rocken, hålla honom
tillbaka. O—l följde sin egen smak att stanna framför
fronten där ordföranden satt. Som munterheten ej var ut-
tömd när O—l var färdig, stod han lugnt och bredbent,
väntandes därpå. När det äntligen blef tyst började O—l
med öfvertygelsens hela tvärsäkerhet att läsa upp sina
verser. Hvarje mening han sade blef afbruten med lång-
varig munterhet, O—l dröjde med fortsättningen tills mun-
terheten var uttömd. De få gånger O—l tittade upp från
papperet såg han personer sitta fyrkantiga af skratt. (O,
om jag hade fått varit åhörare och åskådare af en sådan
stund!)

Om ordföranden själf kände någon lust att genom
klubbfall uppmana O—l att "hålla sig till saken" kan ej
afgöras, men medan munterheten var ihållande sjafvade en
stor tjock person med ett mycket ungdomligt ansikte (starke)

sig fram till ordföranden och hviskade till honom, hvarpå klubban och uppmaningen föllo. Det svar, som O—l då lämnade: "Jag detta gör, om ni blott vänta till ni se hvart jag er för" framkallade om möjligt ännu större munterhet. Ju längre O—l kom i sitt anförande, ju mer mattades dock munterheten, så att han slutligen var ensam tongifvande i salen.

Sedan voro verserna, som O—l uppläste, ute till låns i månader. Det var dussintals personer som gingo och väntade till deras tur kom att få låna dem.

Den 12 mars 1899 om "Militarism och kultur".

Efter hr Brantings inledande föredrag erhöles ordet af O—l:

"Jag har komponerat en liten O—l-ianare, men som den går i ungefär samma anda som inledarens anförande, så vida jag förstått hans mening med malisen rätt, anser jag ej behöfligt att läsa upp den. Skarpskytteidén är den enda bas hvarpå vi kunna tänka oss en möjlighet att reformera militarismen. Att skarpskytterörelsen, som förr var så liflig, nu går så matt, beror bland annat därpå, att tvångsskattätare i en sådan mängd som skedde ställdes som rörelsens ledare. Ifrån borgaregardet och skarpskytterörelsens början ha vi så många exempel på hur en sådan frivillig försvarsrörelse med utsigt till framgång bör ordnas att jag nu här ej behöfver orda något därom. Men emedan de, som kunde skaffa sig den vackraste uniformen, säkrast blefvo valda som ledare, se vi emellertid en orsak till rörelsens förfall, emedan andra lika goda, ja kanske godare, förmågor, som ej hade råd eller lust att skaffa sig en dräkt, som endast undantagsvis kunde användas, blefvo tillbakasatta, hvarigenom deras intresse mattades så att de, emedan saken var frivillig, mer och mer uteblefvo från öfningarna. Detta för mig på tanken att en dräktreform är ett hufvudvilkor för militarismens reformerande.

Genom införandet af en smakfull nationaldräkt, lika för alla, vore ju uniformen genast klar och därmed militärledet lätt och harmoniskt uppställt. Och emedan fäfangan i klädedräkt är ett riktigt rackartyg vore det för reformer i allehanda sociala frågor af vikt att införa en nationaldräkt."

En talare, som kände sig stött öfver inledarens tal om den heliga andans uppror samt framhöll kristen-

domen som den egentliga reformatorn för militarismen, uppkallade O—l, som sade:

“Låt oss nu betrakta de senaste händelserna i Norrland“ — därmed åsyftades den stora strejk, som där pågick — “Ha vi icke en mäktig biskop i Norrland, en Kristi ståt-hållare? Har han visat sig som en kristen i denna sak?

Så länge en sådan afskedad arbetare får annan plats, annat arbete att tillgå, kunna vi ej öfverskåda hela vådan, Men om det går därhän att en sådan arbetare blir utsluten öfver allt! Hvad sedan? Har sådan arbetare därtill små oskyldiga barn och ett länsadt matbord! Hvad sedan? Då har Sybillans tredje besök träffat oss.“

Stor och långvarig munterhet rådde i salen när O—l, som satt på främsta bänken, steg upp och vände sig mot publiken. Det hände sig då att där befann sig en flicka som skrattade så hon ej märkte, att alla de andra redan slutat att skratta — eller hvad det skall kallas för det där underbara ljudet af 5—600 personers gemensamma hjärtats hjärtliga ljudvägor — O—l stod då lugnt och väntade icke allenast till den allmänna munterheten upphörde, utan äfven till dess att denna 20-åriga flicka märkte att hon var den enda som skrattade. Då O—l sade: “Hon borde stannat hemma“. Därmed afsåg O—l: hemma vid sillaken och spiseln.

Hvad skola vi föreskrifva för bot mot misshälligheterna i vårt näringslif? Agitatorerna säga flera riktigheter än oriktigheter. Äro således mera ett godt än ett dåligt exempel för dem, som i samhälle och stat äro ställda att leda folket, utan att göra detta.

Att föreskrifva det ingen får som arbetsgifvare eller för egen räkning utöfva en näringsverksamhet, det vill säga yrke, utan att först hafva lärt yrket, ser ju helt naturligt ut, men hvad har den mindre näringsidkaren för välsignelse däraf när storindustrien underlägger sig de mindre näringsidkarnes arbetsfält?

Att föreskrifva det storindustriell verksamhet, som förutsätter större kapital än hvad den enskilde i regel kan skaffa sig — här ingår således ej fackmannakunskap som hufvudbeståndsdel i definitionen kapital, hvilket dock är det egentliga kapitalet — skall utöfvas endast af den, som förvärfvat sig betyg på respektiv fackkunskap, är ju det samma som att nedlägga all storindustri; ty ej kunna vi tänka oss

någon lycka om t. ex. 50 utlärda personer i samma yrke gemensamt egde en verkstad och där de alla hade lika mycket att säga. Jag menar: Om t. ex. en snickaremästare ej är nöjd med den verksamhet han med sina mästarehänder samt en lärling och en gesäll kan utöfva, utan af någon sorts storhetsvansinne sträfvade efter mer omfattande verksamhet och hans ringa kapital för detta ändamål bjuder honom att inbjuda andra kapitalister att blifva delaktiga i hans verksamhet, hufvudvillkoret för att dessa inbudne skulle kunna mottaga inbudningen vore att de hade fackmannakunskap i snickareyrket samt rätt och skyldighet för alla att ha precis lika mycket att säga i hvarje detalj och för hvar dag. Däraf kan ingen vänta någon lycka.

Detta innefattar äfven att vid sådana näringsgrenar, hvori ingår detaljhandel, såsom bageri, kopparslageri o. s. v., ingen annan finge expediera allmänheten än sådana som antingen vore i läran eller vore utlärda. Däri skulle dock ligga lycka. Ty jag försäkrar att allt det trassel som i våra dagar uppstått beror ganska mycket därpå att för expedieringen ställts personer — t. ex. flickor helt opraktiska — utan någon kunskap i yrket och som skulle anse det för en skam att lära det.

Jag ser således ingen annan bot mot eländet än att *adla* jordbruket och göra jorden tillgänglig för hvarje ordentlig husfader. Ty, säga hvad man vill, är dock adelskapet något som alla eftersträfvade, och om jordbruket finge sådant anseende strömmade alla dit, och storindustrien komme att hålla sig inom det naturligas gränser, d. v. s. vara till endast för sådana tillverkningar som ej kan tillverkas annorledes än på storindustriell väg. Och fingo vi i värsta fall bemanna dessa storindustrier med utkommenderingar efter värnplikstens mönster. Den senare tidens värnpliktsmönster där alla utan afseende på stånd äro skyldiga att tjänstgöra.

Till tidningarna! När en oskolad arbetare tänkt och tecknat detta och förärar Er ett exemplar, hysa vi den förmodan att Ni absolut skall gifva oss ett godt omnämnande. 10 exemplar sändas franko och med 20 procents kassarabatt.

Adress: *Erik Andersson, Upsala.*

— ❖ —

UPSALA 1900

UPSALA N. T'S AKTIEBOLAGS TRYCKERI.

